

Język polski

Podręcznik
część 1

6

2.1 Mityczny heros (świat przedstawiony w micie)

Podejmij temat

- Sprawdź w słowniku języka polskiego, co oznacza słowo *heros*. Kogo możesz tak nazwać? Podaj co najmniej jeden argument, aby uzasadnić swój wybór.
- Starożytni Grecy wierzyli, że nie można przeciwstawić się losowi i bogom. Przeczytaj fragment mitu o przepowiedni dla Heraklesa. Zwróć uwagę, jaki czekał go los.

Wanda Markowska (1912–1999) – pisarka i tłumaczka, studiowała polonistykę oraz filologię klasyczną na Uniwersytecie Warszawskim.

Wanda Markowska

Mity Greków i Rzymian

(fragment)

Herakles był synem Dzeusa i Alkmeny, śmiertelnej niewiasty z rodu Perseusza. Przybranym ojcem jego był Amfitrion, potomek Perseusza, król Tyrynsu [...]. Hera, małżonka Dzeusa, nienawidziła Alkmeny, swej ziemskiej rywalki, i zazdrościła jej syna, któremu władca Olimpu przepowiadał chwałę bohatera. Toteż przez całe życie Herakles musiał cierpieć i walczyć z nieprzychylnym losem, zsyłanym mu przez boską nieprzyjaciółkę.

Herakles i Atena, czerwonofigurowy wizerunek z wazy attyckiej (480–470 r. p.n.e.)

Pewnego razu, gdy jeszcze Herakles był dzieckiem w kołysce, zesała Hera dwa potworne węże. Przez otwarte wrota dostały się do komnaty, w której spali synowie Alkmeny, Herakles i Ifikles, wpełzły do kolebki, oploty swymi cielskimi szyję Heraklesa i zaczęły go dławić.

Krzyk dziecka przeszył nocną ciszę. Herakles obudził się i czując, że go coś dusi, chciał zerwać śliską obręcz ze swej szyi; jedną ręką uchwycił węża za łeb i zrzucił na ziemię, drugą zaś zdławił drugiego potwora. [...]

Amfitrion, uważając to za cudowny znak, wezwał do siebie największego wieszca Hellady, Tejrezjasza, aby przepowiedział przyszłość jego synowi. Ślepy Tejrezjasz, któremu przyniesiono chłopca, pogłaskał go po głowie i powiedział:

– Ciężka droga przed tobą, Heraklesie, ale pełna sławy i wielkości. Będziesz się zmagał ze strasznymi potworami na ziemi i pod ziemią, lecz wyjdiesz z walk zwycięzcą i staniesz się największym herosem Hellady. A za trud i cierpienia czeka cię w nagrodę wieczna młodość i nieśmiertelność.

1. Powiedz, dlaczego los od początku nie sprzyjał Heraklesowi. Jaka – mimo wszystko – miała być jego przyszłość?
2. Herakles w obłądnie zabił swą rodzinę. Aby to odpokutować, musiał wykonać dwanaście niezwykłych zadań. Przeczytaj na następnej stronie, jak bohater walczył z lwem nemejskim. Zwróć uwagę na cechy mitologicznego świata przedstawionego.

Francisco de Zurbarán¹, *Herkules walczący z lwem nemejskim*, 1634

Odszukaj w mitologii greckiej informacje na temat najslynniejszej greckiej wyroczni w Delfach i napisz o niej krótką notatkę w zeszycie.

¹ Francisco de Zurbarán (1598–1664) – [czyt. fransisko de surbarán], malarz tworzący w epoce baroku, autor scen religijnych, a także mitologicznych oraz martwych natur. Stosował intensywne kolory, operował mocnym światłocieniem i skrótem perspektywicznym.

Ciekawel

W mitologii starożytnych Greków heros nosi imię Herakles, natomiast starożytni Rzymianie nazywali go Herkulesem.

Lew ten grasował w lasach nieopodal Nemei w Argolidzie, siejąc spustoszenie wśród mieszkańców krainy, porywając bydło i ludzi. Żadna strzała ni włócznia najtwardsza nie były w stanie przebić jego skóry i nie mógł go zranić żaden cios z rąk śmiertelnego człowieka. Jedni mówili, że był to potomek straszego smoka Tyfona i żmii Echidny, inni szeptali, że spadł podczas pełni z księżyca na ziemię.

Herakles wyruszył w drogę, zarzuciwszy na plecy kołczan strzał pełen, z łukiem w jednej dłoni i potężną maczugą w drugiej. Sporządził ją sobie z pnia dzikiej oliwki, którą wyrwał na helikońskiej górze. Gdy dotarł do gaju nemejskiego, począł szukać śladów zwierza, by znaleźć jego kryjówkę.

Było południe. Żar wysuszył mu gardło, krople potu zalewały czoło, skradał się wśród gąszczy już kilka godzin i nie mógł trafić na najmniejszy nawet ślad lwa. Nigdzie nie napotkał żywej duszy; ni zwierz, ni człowiek nie ośmielił się pojawić w pobliżu potwora.

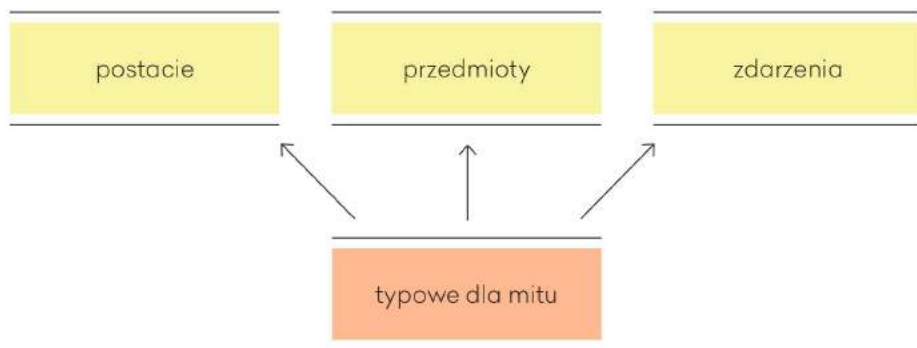
Nagle, przed wieczorem, kiedy już stracił nadzieję złowienia zwierza, posłyszał Herakles szelest gałęzi i ujrzał ogromnego, płowego lwa, który wracał z łowów do swej jaskini. Ociężały po krwawej uczcie stapał z wolna, oblizując się żarłocznie.

Bohater, ujrawszy lwa na ścieżce, ukrył się szybko w gęstych zaroślach i czekał, aż się przybliży. Wtedy zmierzył doń z łuku i wypuścił strzałę, która uleciawszy ze świstem utkwiała w boku lwa. Chwilę kołysała się i chwiała, by z brzękiem odpaść od skóry zwierzęcia jak od kamienia, nie drasnawszy jej nawet. Lew podniósł swój potężny łeb do góry i ognistymi ślepiami począł toczyć wokół, szukając napastnika, co zakłócił mu spokój w jego królestwie. Głuchy ryk rwał mu się w gardzieli, a straszliwe kły błysnęły w rozwartej paszczy. Herakles napiął łuk powtórnie, celując w serce, ale i tym razem strzała z jękiem odpadła od płowego ciała. Lew tymczasem dostrzegł Heraklesa i długi jego ogon począł bić wściekle o boki, potężna pierś wezbrała mu gniewem, potrząsnął ognistą grzywą, a grzbiet wygiął mu się w łuk. Jednym skokiem znalazł się przed bohaterem. Wtedy Herakles odrzucił łuk i strzały i swą maczugą wymierzył potworowi taki potężny cios w kark, że lew zachwiał się i omal nie upadł na ziemię. Jednak zebrawszy siły, rzucił się na Heraklesa powtórnie i ciosem potężnej łapy wytrącił mu maczugę z dłoni. Bohater zacisnął wtedy swe mocarne dłonie na szyi lwa i począł go dusić, nie zważając na pazury, które mu darły ciało do krwi. Po chwili zwierz, charcząc głucho i tocząc pianę z pyska, padł martwy na ziemię.

Ze zdartej skóry lwa sporządził sobie Herakles pancerz i hełm i teraz był bezpieczny wobec pocisków i strzał, gdyż ni kamień, ni żelazo nie mogły ich przebić.

Wziąwszy łuk i oszczep, udał się w powrotną drogę do Tyrynsu. Gdy się zjawił na podwórzu zamkowym, król Eurysteusz, ujrzawszy bohatera w lwiej skórze, tak się przeraził, że ukrył się w kamiennej kadzi na wino. I znów przez Kopreusa wydał Heraklesowi nowy rozkaz: Herakles musi zabić hydrę lernejską, grasującą opodal miasta Argos.

3. Wymień wszystkie elementy świata przedstawionego charakterystyczne dla mitu.

4. Na podstawie przeczytanego tekstu o Heraklesie powiedz, jakie cechy ma świat przedstawiony w mitach pod względem jego realności. Napisz na ten temat notatkę w zeszycie.
5. Wymień czyny Heraklesa, które dowodziły jego niezwykłych cech i umiejętności. Uzupełnij tabelę w zeszycie.

Czyn Heraklesa	Cecha lub umiejętność herosa

6. Dlaczego Heraklesa można określić mianem herosa? Podaj co najmniej dwa argumenty.
7. Stwórz bardziej dynamiczny opis walki Heraklesa z lwem. Przekształć odpowiedni fragment zgodnie z podanymi wskazówkami.
- Zamień długie zdania na krótsze.
Wzór: Bohater, ujrzawszy lwa na ścieżce, ukrył się szybko w gęstych zaroślach i czekał, aż się przybliży.
Herakles ujrzał lwa. Ukrył się w zaroślach i czekał.
  - Usuń zbędne wyrazy.
Wzór: Głuchy ryk rwał mu się w gardzieli, a straszliwe kły błysnęły w rozwartej paszczy.
Lew wydał głuchy ryk i błysnął strasznymi kłami.

Ciekawe!

Nawiązanie do mitu o Heraklesie jest zawarte w słynnym wierszu *Oda do młodości*, napisanym przez Adama Mickiewicza: „Dzieckiem w kolebce kto łeb urwał Hydrze”. Stanowi pochwałę młodych, którzy rozpoczęli nową epokę w literaturze i sztuce.

Prace Heraklesa

Obejrzyjcie galerię wybranych prac Heraklesa. Powiedzcie, która z nich była – według każdego z was – najtrudniejsza.

Schwytnięcie żywcem byka kretańskiego

Ogromny byk pustoszył pola Krety z woli Dzeusa, ponieważ król Minos, zamiast złożyć go w ofierze bogu, ukrył tak piękny okaz w swoim stadzie. Według innej wersji mitu był to byk, który porwał królową fenicką – Europę. Herakles ujarzmił zwierzę i dowiózł żywe Eurysteuszowi. Król kazał puścić je na pastwisko, jednak byk zaczął trawić okoliczne ziemie; ostatecznie zabił go Tezeusz.

Sprowadzenie Cerbera

Cerber to trzygłowy pies strzegący wrót Hadesu. Herakles musiał zejść po niego do świata zmarłych i zgodnie z warunkiem władcy podziemnego królestwa pokonać potwora własnymi rękami, nie posługując się żadną bronią.

Pokonanie hydry lernejskiej

Hydra była wielkim wężem wodnym, który zabijał trującym oddechem i jadem; miał on dziewięć głów, z czego jedna z nich była nieśmiertelna. Po odcięciu którejś z głów na jej miejscu odrastały dwie nowe. Łby przestały odrastać, gdy Herakles przypiekał rany ogniem.

Przepędzenie ptaków stymfalijskich

Krwiożercze ptaki gnieździły się na bagnach Stymfalos w Arkadii, miały żelazne skrzydła, pazury i dzioby, pożerały ludzi. Herakles wywabił je, hałasując wielkimi grzechotkami, i zabił większość za pomocą swego niezawodnego łuku.

Zdobycie pasa Hipolity (Hippolyty)

Hipolita była królową Amazonek, a jej pas – dar Aresa – stanowił źródło ogromnej mocy. Kto go posiadał, stawał się niezwycięzony, toteż Grecy przegrywali w walce z Amazonkami. Herakles zdobył pas dzięki podstępowi – towarzyszący mu Tezeusz rozkochał w sobie jedną z poddanych królowej, która podarowała Grekom cudowny pas.

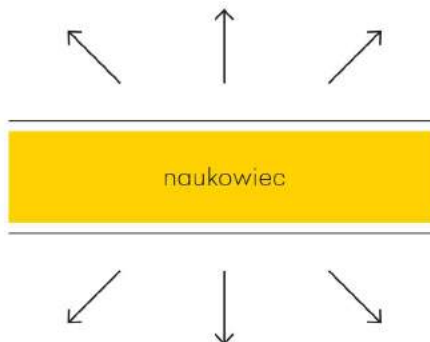
- Znajdź w internecie lub innym źródle informacje na temat pozostałych prac Heraklesa. Opracuj w zeszycie notatkę według powyższego wzoru.

2.4 Władca wyobraźni (artykuł biograficzny)

Podjmij temat

Wyobraźcie sobie jakiegoś naukowca i zanotujcie związane z nim skojarzenia. Weźcie pod uwagę typowe dla uczonego cechy i zachowania.

Przeczytaj artykuł o naukowcu i wybitnym pisarzu. Postaraj się zapamiętać najistotniejsze fakty z jego życia.

¹ John Ronald Reuel Tolkien – czyt. dżon ronald ruel tolkin

² Birmingham – czyt. bermingem

³ Lewis Carroll – czyt. luis kerol

⁴ James Barrie – czyt. dżejms bari

⁵ Andrew – czyt. endrju

Jedyny w swoim rodzaju

John Ronald Reuel Tolkien¹ to jeden z najwybitniejszych pisarzy angielskich, swoim dorobkiem naukowym, ogromną wiedzą, pasją do literatury i zdolnościami lingwistycznymi zasłużył sobie na miano jedyne w swoim rodzaju naukowca.

Tolkien urodził się 3 stycznia 1892 roku w Republice Południowej Afryki. Do Anglii przeprowadził się, kiedy skończył 3 lata. Miasto, w którym zamieszkał, Birmingham², było wtedy dość ponure i brudne. Ucieczką od szarości życia stało się dla Tolkiena czytanie książek, do których miłość zaszczepiła w nim matka. To dzięki niej Tolkien wkroczył w świat baśni i legend, w świat kreślony przez Lewisa Carrolla³, Jamesa Barriego⁴, Andrew⁵ Langa.

Po ukończeniu szkoły średniej Tolkien rozpoczął studia na uniwersytecie w Oksfordzie. Tam szczególnie zainteresowała go nauka języków obcych, ich historia, podobieństwo. Całkowicie poświęcił się badaniu i analizowaniu różnorodnych języków i dialektów. Był tym zafascynowany do tego stopnia, że sam zaczął wymyślać własne słowa, zwroty i wyrażenia.

Był wykładowcą literatury średniowiecznej na uniwersytecie w Oksfordzie, a ponadto pracował jako profesor filologii angielskiej

na uniwersytecie w Leeds. Oprócz pracy naukowej na uczelniach zajmował się także wydawaniem zabytków literatury oraz od 1922 roku słownika *Middle English Vocabulary*⁶.

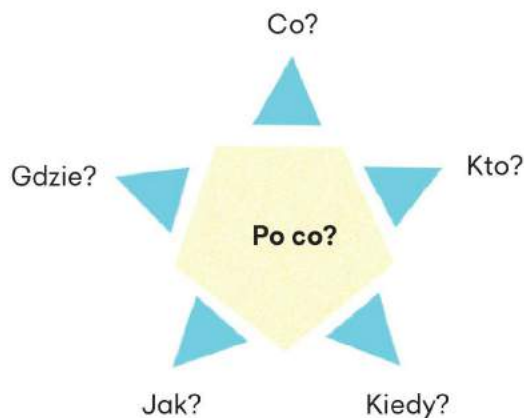
Pierwsze autorskie dzieło literackie, które twórca opublikował w 1937 roku, nosiło tytuł *Hobbit* (1937, wyd. polskie 1960). Książka, w której Tolkien przedstawił losy pewnego hobbita żyjącego w Śródziemiu, okazała się prawdziwym sukcesem wydawniczym. Kolejnymi utworami cieszącymi się ogromną popularnością wśród czytelników były: *Władca Pierścieni* (t. 1–3, 1954–1955, wyd. polskie 1961–1963) oraz *Silmarillion* (1977, wyd. polskie 1985). Fantastyka tych dzieł wywodzi się z wczesnośredniowiecznych legend i germańskich mitów, a wymowa symboli z chrześcijańskich poglądów na dobro i zło. Tolkiena uznaje się za twórcę literatury fantasy.

Ostatnie lata życia spędził z żoną w małym domku na przedmieściach Oksfordu. Zmarł na zapalenie płuc 2 września 1973 roku.

Świat wykreowany przez Tolkiena do dziś fascynuje czytelników, którzy zaczytują się w pełnych przygód losach Bilba Bagginsa, czarodzieja Gandalfa, elfów, krasnoludów i innych baśniowych stworzeń. Trylogia⁷ *Władca Pierścieni* oraz *Hobbit* doczekały się filmowych adaptacji w reżyserii Petera Jacksona⁸.

Od 2003 roku 25 marca obchodzony jest Dzień Czytania Tolkiena (również w Polsce), organizowany przez The Tolkien Society⁹.

1. Powiedzcie, o czym jest powyższy tekst.
2. Napisz w zeszycie, co jest głównym celem jego autora.
3. Kto pyta, nie błądzi, a stawianie pytań to wielka sztuka. Przydaje się tu metoda gwiazdy pytań. Możecie ją stosować podczas planowania różnych działań, np. wycieczki albo sprawdzania stopnia zapamiętania i zrozumienia tekstu, filmu.

⁶ *Middle English Vocabulary* – czyt. midl inglisz wokabjuley; słownik średniowiecznego języka angielskiego

⁷ trylogia – cykl trzech połączonych tematycznie utworów literackich, muzycznych lub filmowych, z których każdy jest zamkniętą całością

⁸ Peter Jackson – czyt. piter dzekson

⁹ The Tolkien Society – czyt. de tolkin sosajety; organizacja zrzeszająca fanów Tolkiena, propagująca jego twórczość

John Ronald Reuel Tolkien
(1892–1973)

W dostępnych źródłach wiedzy znajdź informacje o tym, w jaki sposób Tolkien został nagrodzony za swoją twórczość.

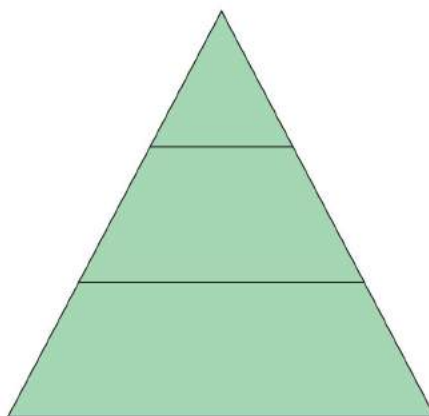

Napisz krótki artykuł biograficzny na temat życia i twórczości innego wybranego naukowca. Poszukaj informacji do artykułu w dostępnych źródłach.

Artykuł biograficzny – tekst zamieszczony w prasie lub internecie, opisujący wybrane, najważniejsze, interesujące fakty z życia jakiejś osoby, jej dokonania, dzieła, osiągnięcia, a także porażki i problemy.

- a) Z pomocą nauczyciela podzielcie się na sześć grup. Każda ma 10 minut na to, by ułożyć jak najwięcej pytań dotyczących treści artykułu, rozpoczynających się sformułowaniem z wybranego promienia gwiazdy. Poszczególne pytania zapisujcie czytelnie na oddzielnych kartkach.
- b) Przekażcie swoje kartki grupie zajmującej sąsiednią ławkę (zgodnie z ruchem wskazówek zegara). Niech jej członkowie na odwrocie kartek odpowiedzą na wasze pytania, a wy oceńcie każdą z odpowiedzi: 0 – fatalnie, 1 – słabo, 2 – poprawnie, 3 – bardzo dobrze. W ten sposób sprawdzicie, jak zapamiętali tekst.

4. Na podstawie notatek i zapamiętanych informacji opracujcie piramidę faktów dotyczących Tolkiena.

Najważniejsze fakty do zapamiętania

To można zapamiętać

Te informacje można pominąć

5. Ustalcie, czy przeczytany tekst można nazwać **artykułem biograficznym**.
6. Przeprowadź krótki wywiad z koleżanką lub kolegą z ławki. Zadawaj takie pytania, by móc później na ich podstawie napisać w zeszycie artykuł biograficzny.
7. A może i ty masz zadatki do bycia naukowcem? Zapisz w zeszycie, czym się interesujesz, co lubisz robić i co wychodzi ci najlepiej. Następnie zastanów się, co możesz zrobić, żeby pogłębić swoją wiedzę w dziedzinie, która cię interesuje.

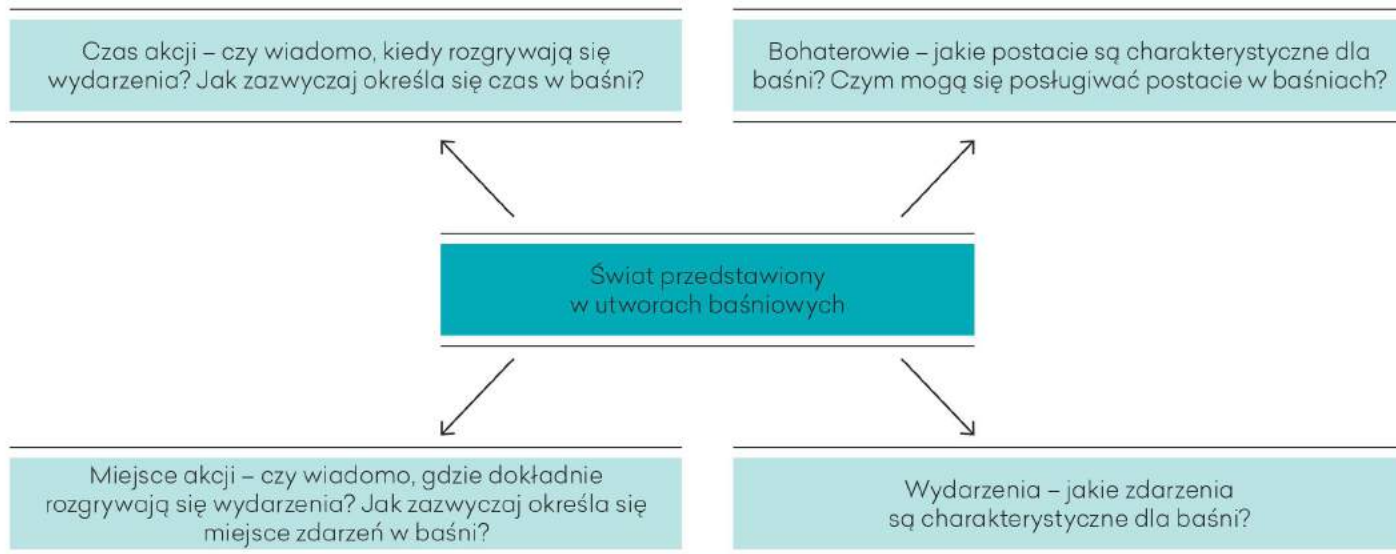
Więcej na temat

Jedną z pasji J.R.R. Tolkiena było studiowanie języków obcych, zwłaszcza tych wymarłych (np. łaciny, gockiego, staroangielskiego), opracowywał też szyfry. W końcu wpadł na pomysł stworzenia sztucznego języka podobnego w wymowie i gramatyce do języka fińskiego, ale również z elementami innych języków, które go fascynowały. Tak powstał słynny język elfów, i to w wielu odmianach, którym posługiwali się mieszkańcy wymyślonego przez autora świata. Ten najsłynniejszy, nazwany przez Tolkiena quenya, ma tak dobrze opracowane zasady tworzenia i odmiany wyrazów, że można w nim układać całe zdania.

2.5 Tajemnicze ciemności (literatura fantasy)

Podejmij temat

- Przypomnij sobie wiadomości o cechach świata przedstawionego w utworach baśniowych. Wykorzystaj poniższy schemat.

- Przeczytaj fragment tekstu.

Nie było go widać jeszcze, majaczyła tylko pośród ogromnego cienia czarna sylwetka z kształtu podobna do ludzkiej, lecz większa; siła i groza tchnęły z tego stwora i wyprzedzały go, gdziekolwiek szedł.

Zatrzymał się nad skrajem ognistej czeluści i zaraz łuna przygaśła, jakby ją chmura otuliła. Potem zebrał się i skoczył nad szczeliną. [...] Rozwiana grzywa potwora tliła się, syjąc iskrami. W prawym ręku miał sztylet wąski i ostry jak płomień. W lewym dzierżył bicz wielorzemienny.

- Sformułujcie kilka hipotez (przypuszczeń) na temat przeczytanego fragmentu. Wykorzystajcie poniższe pytania.

- Jakie uczucia mógł wzbudzać potwór?
- Kim/czym mógł być potwór?
- W jakich okolicznościach mógł się pojawić?

Przedstawcie w klasie swoje odpowiedzi.

- Przeczytaj fragment powieści J.R.R. Tolkiena *Władca Pierścieni*, zamieszczony na s. 54–57. Zwróć uwagę na okoliczności, w jakich pojawił się potwór.

Ciekawe!

Powieść napisana przez Paula Stewarta i zilustrowana przez Chrisa Riddella doczekała się pod koniec 2006 roku pierwszej adaptacji. Na jej podstawie powstał program dla dzieci wyemitowany przez brytyjską stację telewizyjną CBBC w serii *Jackanory* [czyt. dżekenori].

5. Zapisz w zeszycie cechy postaci i zdarzeń z *Władcy Pierścieni* i *Śrubziemia* według poniższej tabeli.

	Władca Pierścieni	Śrubziemia
Bohaterowie		
Czarodziej (imię, cechy)		
Z kim/czym toczy się walka?		

6. Na podstawie przeczytanych fragmentów powieści wypisz cechy utworów, o których można powiedzieć: *fantasy na poważnie*, *fantasy na wesoło*.

fantasy na poważnie

fantasy na wesoło

7. Zastanówcie się, dlaczego autorzy decydują się na zastosowanie komizmu w swoich dziełach. Przedstawcie swoje odpowiedzi na poniższe pytania.
- Czy ludzie lubią się śmiać?
  - Dlaczego niektórzy śmieją się w sytuacjach stresujących?
  - Dlaczego ludzie śmieją się z tematów poważnych, trudnych?
8. Przypomnij sobie ludzi, którzy potrafią się śmiać z samych siebie – co najczęściej u siebie samych wysmiewają? Jak myślisz, dlaczego to robią?
9. A czy ty umiesz się z siebie śmiać? Odpowiedz sobie na to pytanie w myślach, napisz na kartce, co uważasz u siebie za najzabawniejsze. Jeśli chcesz, możesz podzielić się odpowiedzią ze swoimi koleżankami i kolegami.
10. Jak myślisz – o czym świadczy umiejętność śmiania się z samego siebie? Czy jest ona ważna w kontaktach z innymi ludźmi? Dlaczego?

2.7 Różne twarze fantazy (strony czynna i bierna czasownika)

Podejmij temat

- Obejrzyj galerię bohaterów literackiego i filmowego świata fantazy.
- Opisz ustnie wybraną postać rysownikowi, tak aby mógł ją przedstawić na ilustracji w książce. Podaj informacje o wyglądzie, charakterystycznych częściach ciała i wrazeniu, jakie postać ma wywołać.

1. Przeczytaj podaną niżej parę zdań i odpowiedz na pytania. Uargumentuj swoje odpowiedzi.

Postać została naszkicowana ołówkiem przez rysownika.

Rysownik naszkicował postać ołówkiem.

- Czy zdania różnią się treścią?
- Czy zdania różnią się formą?
- Które zdanie bardziej ci się podoba?
- Którego zdania lepiej użyć w codziennej rozmowie?
- Które zdanie brzmi bardziej oficjalnie?

Ciekawki!

Za pierwszego twórcę nowoczesnej literatury fantazy uznawany jest George MacDonald [czyt. dzordż makdonald] (1824–1905), autor m.in. powieści pt. *Królowa i Goblin*.

2. Zapisz w zeszycie części składowe poniższych zdań: *wykonawca czynności, czynność, obiekt czynności*. Wskaż podmiot i powiedz, czy we wszystkich zdaniach jest to postać wykonująca czynność.

Wilki zaatakowały wioskę elfów.	Wioska elfów została zaatakowana przez wilki.
Wielki ogr naprawia maczugę.	Maczuga jest naprawiana przez wielkiego ogra.
Elfy ułożyły nową pieśń.	Nowa pieśń została ułożona przez elfy.

Wiesz już, że czasowniki odmieniają się przez osoby, liczby, czasy, tryby i rodzaje. Dodatkowo większość z nich może się odmieniać przez strony, które wskazują na zależność między wykonawcą czynności a obiektem tej czynności. Oto przykłady.

Strona czynna czasownika:

Hobbit	gotuje	obiad.
podmiot – wykonawca czynności	czynność	obiekt czynności

Strona bierna czasownika:

Obiad	jest gotowany	przez hobbita.
podmiot – obiekt czynności	czynność	wykonawca czynności

Jeśli przekształcasz stronę czasownika z czynnej na bierną, zwróć uwagę, czy czasownik jest niedokonany czy dokonany. W stronie biernej w formie utworzonej od czasownika niedokonanego używamy czasownika **być** (w odpowiednim czasie, osobie, liczbie, rodzaju), np. *sprząta – jest sprzątany, sprzątał – był sprzątany*. Natomiast w formie utworzonej od czasownika dokonanego używamy czasownika **zostać**, np. *posprzątał – został posprzątany*.

3. Utwórz odpowiednie formy czasowników. Zachowaj ich rodzaj, liczbę i czas.
Wzór: *naprawiał – był naprawiany*.

Strona czynna	Strona bierna
nosił	
	są myci
huśtały	

4. Przyjrzyjcie się czasownikom w stronie czynnej użytym w podanych zdaniach. Następnie zwróćcie uwagę, w jaki sposób zostały przekształcone na stronę bierną. Spróbujcie wyjaśnić, od czego zależą różnice pomiędzy parami zdań.

Krasnoludy zgromadziły ogromne skarby.

Ogromne skarby zostały zgromadzone przez krasnoludy.

Drużyna Pierścienia spożywa posiłek.

Posiłek jest spożywany przez Drużynę Pierścienia.

5. Przekształć zdania, zachowując ich treść. Napisz je w zeszycie.

Mag wyczarował różdżką pierścień.

→ w stronie biernej

Pierścień został zniszczony przez Golluma.

→ w stronie czynnej

6. Powiedzcie, jak rozumiecie podane zdanie. Dlaczego mogą pojawić się wątpliwości w zrozumieniu jego treści? Kto kogo zaatakował?

Elfy zaatakowały krasnoludy.

A teraz, używając czasownika w stronie biernej, przekształćcie zdanie na dwa sposoby tak, aby jednoznacznie wskazywało, że:

- napadającymi były elfy – .....
  - napadającymi były krasnoludy – .....
7. Przeczytaj podany tekst i wypisz z niego do zeszytu wszystkie czasowniki w stronie czynnej.

Zdarzało mi się, że we śnie wędrowałem razem z Bilbem Bagginsem i resztą drużyny przez Góry Mgliste. To dzięki mnie hobbit uwolnił towarzyszy z pułapki pajaków. Ja też wpadłem na pomysł, jak uciec z niewoli elfów leśnych. A pokonanie smoka? We śnie trafiłem bestię z łuku już za pierwszym razem.

Przekształć wyszukane czasowniki ze strony czynnej na stronę bierną. Czy wszystkie czasowniki udało ci się przekształcić?

Czasowniki, które można przekształcić ze strony czynnej na stronę bierną, to tzw. **czasowniki przechodnie**, np. *liczyć, pisać*. Są również **czasowniki nieprzechodnie**, które nie mają strony biernej, np. *ić, wędrować*.

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl